

Šesti deo

DOKUMENTI KRALJEVINE ITALIJE

BR. 1

RAZGOVORI BIRČANINAI JEVĐEVIĆA SA ITALIJANIMA

VP 10, 21. septembar 1942/XX

REZIME

razgovora između ekšelencije Roate (Roatta) [Mario] - vojvode Ilije Trifunovića [Birčanina] i Dobrosava Jevđevića

1, - Političko pitanje četničkog pokreta

Ekselencija Roata precizira:

- četničke formacije će saradivati sa italijanskim oružanim snagama jedino sa ciljem da se suzbije komunizam i stanovništvu vrati mir i spokojstvo. Međutim, italijanske oružane snage ne mogu pomagati četnike za druge ciljeve; četničkim manifestacijama treba oduzeti svaki politički karakter i moraju se ukloniti sva obeležja koja imaju protivhrvatski karakter.

Četnički rukovodioci uveravaju da oni iskreno saraduju isključivo zbog antikomunističke borbe u cilju spasavanja srpskog naroda od sigurne propasti.

2. - Sadašnja jačina katoličko-pravoslavnih formacija i pitanje komandovanja

Ekselencija Roata traži tačne podatke o organizovanim i neorganizovanim četničkim snagama koje se nalaze pod neposrednom komandom Trifunovića i Jevđevića, kao i o snagama koje sa njima mogu saradivati a ne nalaze se pod njihovom neposrednom komandom (aluzija na formacije Bačovića).

Pošto je utvrđeno da će se u toku dana sastaviti tabelarni pregled svih snaga, precizira se da moralnu komandu nad svim četničkim formacijama na teritoriji VI i XVIII armijskog korpusa ima vojvoda Trifunović. Pod neposrednom komandom imenovanog nalaze se formacije dislocirane na teritoriji XVIII armijskog korpusa, dok se pod komandom Jevđevića nalaze jedinice dislocirane na teritoriji VI armijskog korpusa, kao i neke u Sandžaku, istočnoj Bosni itd. (teritorije u nadležnosti Guvernerata Crne Gore).

3. - *Veca ili manje nadležnosti generala Draže Mihajlovića nad katoličko pravoslavnim formacijama u Bosni*

Na precizno pitanje: "da li se četničke formacije dislocirane na teritorijama VI j XVIII armijskog korpusa, tj. formacije pod komandom Trifunovića i Jevđevića, nalaze takođe i pod nadležnošću Draže Mihailovića" - pomenute dve ličnosti su odgovorile:

"Draža Mihailović je efektivni vođa samo stare Srbije i Makedonije i tamo deluje u sporazumu sa generalom Nedićem, predsednikom srpske Vlade. Za ostale oblasti, on je samo moralni vođa sa kojim komandanti saraduju ukoliko njegova naređenja vode računa o stvarnim interesima Srba.

Sada, u Bosni i Hercegovini srpski narod prema Italiji gaji takve osećaje priznanja da protiv nje nikad ne bi mogao ništa preduzeti, čak ako bi to naredio Mihailović ili neko drugi.

Cilj četničkih snaga je, načelno, da spase srpski narod i da stvori izvesno sredstvo koje će kad završi rat moći da materijalizuje granice srpske države".

4. *Upotreba četničkih formacija iz rejonu njihovog postanka u drugim rejonima*

Na pitanje ekselencije Roate da li je ovakva upotreba prihvatljiva, s obzirom da u Hercegovini postoji velik broj jedinica koje prevazilaze potrebe, rukovodioci su odgovorili potvrdno i izjavili da jedino žele:

- da ova upotreba usledi u rejonima nastanjenim pretežno srpsko-pravoslavnim stanovništvom;

- da o upotrebi budu pravovremeno obavešteni kako bi psihološki pripremili mase s obzirom da njih, organizovane za odbranu svojih sela, prethodno treba ubediti u celishodnost odbrane od komunističke opasnosti drugih naseljenih mesta nastanjenih pretežno Srbima.

5. - *Pitanje komandovanja četničkim formacijama*

Rukovodioci zahtevaju da formacije, naročito ako se upotrebe van njihovih rejonu, ostanu pod komandom svojih oficira. Ostaje utvrđeno da će se naređenja opšteg karaktera izdavati Trifunoviću. Naređenja za lokalnu upotrebu komandantima formacija izdavaće odgovarajuće komande armijskih korpusa.

6. - *Operacija "Dinara"*

Ekselencija Roata objašnjava razloge zbog kojih planirana operacija još ne može da bude preduzeta i, stoga, nije moguće odrediti kakvu pomoć treba da pruže četničke formacije. Međutim, postignut, je sporazum da će se antikomunističke jedinice iz Hercegovine, gde ih ima previše, ili iz drugih rejonu prebaciti na područje XVIII armijskog korpusa, kako radi učešća u samoj operaciji ako bude preduzeta, tako i radi potpomaganja odbrane na području između Imotskog i Gračaca, ako bi operacija "Dinara" morala biti odložena.

Način i pojedinosti prebacivanja **katoličko**-pravoslavnih jedinica sa jednog mesta u drugo konkretizovaće se u momentu potrebe.

Original u Nacionalnom arhivu u Vašingtonu (NAV), snimak (kopija) u Arhivu VII, NAV-I-T-821, rolna (r.) 31, snimak (s.) 354-360, objavljen u Zborniku XIV, 1, str. 881-883.

IZJAVA DOBROSAVA JEVĐEVIĆA O LOJALNOM DRŽANJU
ČETNIKA PREMA ITALIJANIMA

Primerak za akta

Ob. br. 16654/S

VP, 10, 26. septembar 1942-XX

Četnička milicija.

VRHOVNOJ KOMANDI

i,

Vojna pošta 21

Nastavak moje promemorije od 12. ovog meseca.

U toku jednog novog razgovora koji sam imao sa vojvodom Trifunovićem, a kojemu je prisustvovao i Jevđević, pored podataka navedenih u mojem dopisu Ob. br. 16474/S u vezi sa ciljevima sporazuma između Nedića i Draže Mihailovića i pomenutih ličnosti, iznosim rezime drugih pitanja koja su razmatrana u toku ovog razgovora.

- Trifunović i Jevđević su pružili uveravanja, s obzirom na zahvalnost koju srpski narod duguje Italiji, da četničke formacije ni u kome slučaju neće izvršiti neprijateljska dela protiv naših jedinica. Međutim, oni zahtevaju da se ne dozvoli da pomenute formacije dejstvuju u kontaktu sa ustaškim jedinicama, mada ne isključuju međusobnu operativnu saradnju.

- Četničke formacije koje sada postoje na teritoriji 2. armije prikazane su u priloženom pregledu. U pregledu su pokazate takođe i druge samostalne formacije koje dejstvuju u trećoj zoni i preko demarkacione linije, a koje žele da uđu u našu sferu uticaja. Takođe se ukazuje i na mogućnost da se na teritoriji XVIII armijskog korpusa naoruža još 6000 četnika.

- Vojvoda Trifunović je moralni komandant svih četničkih formacija koje dejstvuju na teritoriji 2. armije; međutim, pod njegovom neposrednom komandom nalaze se samo jedinice dislocirane na teritoriji XVIII armijskog korpusa.

Jevđević, međutim, pod neposrednom komandom ima formacije dislocirane na teritoriji VI armijskog korpusa, a potpukovnik Mihić [Ilija] jedinice dislocirane na teritoriji V armijskog korpusa.

Jevđević takođe komanduje i drugim jedinicama dislociranim u istočnoj Bosni, tj. u III zoni i preko demarkacione linije, na koje sam već ukazao. (Stalno se govori o moralnoj komandi).

- Mentalitet četničkih formacija je orijentisan na dejstvo u samoj zoni regrutovanja. Ukoliko bi trebalo da učestvuju na drugim područjima, rukovodiocima bi se moralo obezbediti vreme radi objašnjavanja potčinjenima razloga koji bi se, načelno, morali poklapati sa celishodnošću da se pruži pomoć mestima naseljenim pretežno Srbima, a koja su napali ili ugrozili komunisti.

Jevđević je smatrao celishodnim da - u jednom memorijalu - iznese svoju iskrenu saradnju sa nama, zapisavši između ostalog - doslovno:

" Saradnja sa Italijanima vratila je našem narodu mogućnost da živi u miru, da radi i da se posveti porodici".

"Saradnja sa Italijom je od presudnog interesa za srpski narod i nikad Srbin neće ustati protiv italijanske vojske jer bi takav postupak, pored toga što bi predstavljao nezahvalnost i zločin, bio takođe i velika ludost".

"Bez obzira na ishod rata, bratstvo u oružju i zajednički prolivena krv (četnici su u borbi protiv komunista izgubili preko 600 ljudi) cementiraće srdačno prijateljstvo sa Italijom. Nikakva londonska Vlada ni bilo koji drugi faktor neće nas skrenuti od ovog puta i ove politike, jer jedino to prijateljstvo je u stanju da omogući ostacima srpskog naroda da prežive".

• • N a z n a č e n i komandant armije
general
M. Roata (Roatta)

Primieri, [Kiemente]

1) sve ovo je veoma lepo, ali nakon poslednjih izveštaja u to više ne verujem. S druge strane, ove iskrene namere mogu poticati od samog Jevđevića; preostaje da se vidi da li će ih se i u kojoj meri pridržavati niže starešine i četnici.

U ovakvim pitanjima uvek je bolje pridržavati se goreg.

2) Poneti sobom ove dve fascikle zajedno sa onim što sam po ovom pitanju video jutros.

3) Započeti sa radom i preduzeti mere opšteg karaktera, kao što smo se sporazumeli.

Ostalo ću usmeno kazati komandantu armijskog korpusa.

(Paraf): Roboti
7. III

Arhiv VII, NAV-I-T-821, r. 31, s. 361-3, . . . >
Zbornik XIV, 1, 887-889

BR. 3

ITALIJANSKI OFICIR IZDAJE NAREĐENJE ČETNIČKOM KOMANDANTU

Koncept
47. peš. puk.
Ferara

V.P. 52 2/X/1942-XX

Štab vojnog garnizona
Danilovgrad
Prot. br. 3611/P

~ Kapetanu Kneževiću
Preds. Nacionalnog odbora
Danilovgrad

Predmet: Upotreba bataljona kap.[Jakova] Jovovića

Danas uveče, pojedinci, očigledno komunisti, otvorili su vatru na stražu garnizona Crnih košulja, koja se nalazila na mostu kod Spuža na Sušici (put Danilovgrad - Podgorica).

Narediti da kapetan Jovović započne, po mogućnosti sutra uzoru 3. tek., čišćenje zone i da ovu komandu izvesti o rezultatima dejstva.

Izvestiti ovu komandu o času kada će početi čišćenje, kako bi na vreme bila obavještena četa Cr. koš. garnizona Spuž i jedinice ovog garnizona u službi zaštite auto-kolona.

M. P.

Komandant garnizona
(puk. Đužepe Rošoli)
Đ. Rošoli

BR. 4

..... ČETNICI - ANTIKOMUNISTIČKA
DOBROVOLJAČKA MILICIJA

Rzb.

Kopija "I" odeljenju

PREGLED PITANJA O KOJIMA SE RASPRAVLJALO NA SASTANKU
12. OKTOBRA PO PODNE U SPLITU

Učestvuju: Ekselencija Roata, Santovito, Spigo, general Primijerr ;

1) - *Položaj partizana u zoni operacije "Dinara" posle zaključenja operacije "Alfa"*

Iz činjenice da desna kolona VI arm. korp. koja je operisala severoistočno od Prozora nije naišla na protivnika, ekselencija Santovito zaključuje da se glavnina partizana još uvek nalazi zapadno i jugozapadno od sliva Neretva - Rama.

Ekselencija Spigo smatra da protivnik, iako je razbacan, još uvek ima dve glavnine: jednu na Dinari, drugu na Cincaru.

2) - *Operacija "Beta"*

Ekselencija Roata daje osvrt o nastavku i evoluciji ideje i oblika operacije, nagoveštava da se u Rimu, i pored nemačkog pritiska, smatra da operaciju treba izvršiti; podnosi dvojici komandanata arm. korpusa 4 rešenja:

1. rešenje: izvršiti operaciju po liniji koju su dva arm. korpusa već utvrdila (videti operativnu zapovest XVIII arm. korpusa); potrebna su, međutim, obezbeđenja i prethodne mere kako bi se izbegla mogućnost težih nezgoda između ustaša i M.V.A.C.² kao i mogućnost ispada od strane M.V.A.C. (razna obezbeđenja dveju komandi arm. korpusa).
2. rešenje: odustati od akcije Prozor - Ravno - Malovan, a pustiti da M.V.A.C. VI arm. korpusa dejstvuje s teritorije XVIII arm. korpusa;
- prethodno treba premestiti formacije M.V.A.C. VI arm. korpusa na teritoriju XVIII arm. korpusa (zonu će naznačiti komandant XVIII arm. korp.).
3. rešenje: prihvatiti plan koji su predložili Hrvati, ili: odbiti učešće formacija M.V.A.C. - uputiti snage VI arm. korp. u zonu Bugojno - dejstvovati i od Bugojno - Kupres s jednom mešovitom italijansko-hrvatskom kolonom (videti pismo hrvatskog Glavnog štaba).

¹ R?i-t,en⁸tAⁿp^mlⁿa^r komandantima korpusa: Ugo Santovito - 6. armijski korpus; Umberto Spigo -
18. korpu? i načelnik štaba Više komande oružanih snaga "Slovenija - Dalmacija".
² Milizia Volantana Ant.comunista - Antikomunistička dobrovoljačka milicija

4. rešenje: dejsstvovati samo sa italijanskim snagama (rešenje odbačeno bez daljeg).

Ekselencija Roata je zaključio:

rekavši da bi se od operacije na Livno moglo odustati; ali u Rimu žele pomenutu operaciju, a u ovoj oblasti ona bi mogla da predstavlja sjajno zaključenje našeg operativnog ciklusa, nasuprot nemačko-hrvatskim operacijama koje se vode u zoni Jajce - zamolivši dvojicu komandanata arm. korp. da mu sledećeg jutra - 13. oktobra - izraze svoje mišljenje u pogledu predloženih rešenja.

3) - *Ostala pitanja o kojima se ukratko raspravljalo za vreme sastanka*

a) - Slučaj Lusana (neka bude kao dosad).

b) - Ispadi koje su počinile formacije M.V.A.C. VI arm. korpusa za vreme operacije "Alfa" (tamo je stvarno bilo nekih ispada)¹.

c) - *Formacije M.V.A.C.*

Snage bataljona su smanjene, jer se jedan deo ljudstva vratio u svoja sela da bi ih branio od eventualnih represalija; potrebna su im šatorska krila, pokrivači (sada je već hladno), kuhinjski materijal (inače im treba deliti samo suhu hranu), sanitetski materijal (za vreme poslednjih operacija ove formacije su morale da ubijaju svoje teške ranjenike, jer nisu bile u mogućnosti da ih leče).

d) - *"Pripreme" čete koje treba formirati*: Ekselencija Roata sumnja da će se uspeti s njihovim formiranjem; u slučaju da se pokaže nemogućnost, praktično ćemo imati alibi u odnosu na Hrvate, kojima, s druge strane, ipak treba nešto dopustiti.

PREGLED PITANJA O KOJIMA SE RASPRAVLJALO NA SASTANKU
13. OKTOBRA UJUTRO U SPLITU

(učestvuju iste ekselencije i lica koja su učestvovala na sastanku 12. oktobra po podne)

1) - *Operacija "Beti"*: komandanti VI i XVIII arm. korpusa - koji su se između sebe već složili u pogledu spornih tačaka - saglasni su da se usvoji prvo od četiri rešenja koja je predložio eksel. komandant.

2) - *Oficiri koji će formirati odrede M.V.A.C.*

a)- Ekselencija Santovito navodi sledeća imena:

Potpuk. Konzolo [Consolo] (sada komanduje nastavnim bataljonom u Sassuolo);

Potpuk. Loffredo [Loffredo] (sada je komandant "centra za obuku jedinica pratećih oruđa" u Riva di Trento).

b)- Ekselencija Spigo predlaže potpuk. Bidaua [Biddau] (već pripada peš. div. "Sasari" - u odnosu na njega istraga za prethodne postupke povoljno je zaključena " itd.).

¹ Petar Bačović je u oktobru 1942. izvestio Dražu Mihailovića da je "popaljeno 15 katoličkih sela" i "zaklano preko 2000 šokaca i muslimana" (Arhiv VII, Ca. k. 280, reg.br.).

- 3) - *Formacije M.V.A.C. koje su dva arm. korpusa dosad organizovala*
- a) - *VI arm. korpus:*
sada raspolaže sa oko 15 bataljona s prosečnom jačinom od 400 ljudi;
- smatra da može računati ukupno na 6000-7000 sigurnih četnika i 3000-4000 neza visnih četnika;
- razdelio je ukupno 1500 pušaka i 10 puškomitraljeza;
- smatra da njemu podređene četničke formacije raspolažu ukupno sa 10000-12000 pušaka (zato smo im mi ustupili samo mali broj ovih);
- počeo je da formira muslimanske bataljone (jedan se bataljon formira kod Gacka);
- muslimani - pozvani da obrazuju bataljone M.V.A.C. - saopštili su da već raspolažu sa 2000 pušaka (za njihov račun).
- b) - *XVIII arm. korp.:*
- raspolaže samo četničkim formacijama (Srbi, pravoslavne vere);
- raspoložive formacije dostižu ukupno 5100 naoružanih ljudi (koji raspolažu takođe i sa 13 mitraljeza);
- smatra daje na teritoriji div. "Sasari" već izvršen najveći napor za regrutovanje;
- komandant div. "Bergamo" gleda da na svojoj teritoriji obrazuje nečetničke grupe; međutim, na tom poslu nailazi na znatne teškoće;
- najhitnije potrebe: zrna za "mauzer", uniforme, ćebad, šatorska krila, itd.
- c) - *Ispadi koje su formacije M.V.A.C. počinile za vreme operacije "Alfa"*
- U Aladinićima (11 km severozap. od Stoca):
uništeno 25-30 kuća, 18 ubijeno; posle toga usledio je odlazak katoličkog stanovništva iz zone (oko 3000 lica). Posle njihovog odlaska naše trupe su uhvatile i razoružale 70 pljačkaša; 3 vođe pljačkaša biće osuđene;
- selo Drežnica: uništeno "ognjem i mačem", jer je iz kuća bilo ispaljeno više pušanih hitaca na naše trupe (56 ubijeno, među kojima 13 pravoslavaca);
- sela u dolini Doljana: uništena, jer su u njima partizani organizovali oružani otpor.
- d) *Naknada porodicama poginulih antikomunističkih dobrovoljaca (za j podsetnik).*

potpuk. Mikeloti [Domeniko]

Arhiv VII, Ia, k. 91, reg. br. 23/5,
Zbornik XII, 2, str. 778-782.

1 Dalje se govori o predislukaciji nekih italijanskih jedinica, izgradnji fortifikacijskih objekata itd.

BR. 13

ITALIJANSKA POHVALA ČETNIKA U CRNOJ GORI

KOMANDA PJEŠADIJSKE DIVIZIJE "FERARA" [FERRARA]

Kancelarija Načelnika Štaba

1. Sekcija: Operacije i Služba

Br. 01/1137

V.P. 52, 14. oktobra 1942/XX

Predmet: Pohvala. -

Pukovniku Bajju Stanišiću komandantu nacionalističkog odreda

Man. Oštrog

Jutros sam u zoni Brezovika, izvršio revidiranje trećeg bataljona odreda vama podležnog, pod komandom Kapetana Sima Mijuškovića.

Izražavam vam moju živu radost za marcijalan i ratnički izgled, pod kojim su se jedinice predstavile, i molim vas da izrazite oficirima, podoficirima i vojnicima bataljona moje zadovoljstvo i moju pohvalu.

M. P.

GENERAL KOMANDANT

(Francésko Zani)

Zani

Arhiv VII, Ča. k. 148, **reg. br.** 46/1

Zbornik XIV, 1, str. 890.

BR. 6

ITALIJANI NAORUŽAVAJU ČETNIKE U CRNOJ GORI

KOMANDA DIVIZIJE PJEŠADIJE, "FERARA" (23).

Kancelarija Vrhovnog Štaba

1. Sekcija: Operacije i Služba

Br. 01/1156 djelovod.

P.M. 52, 17 Oktobra 1942/XX

Predmet: Oružje u skladištu oružnice Komande Mjesta - Danilovgrad.

Komanda odreda nacionalista

(poziv n.d. 283 od 15 tek.)

Man. Oštrog

i, radi znanja:

Komandant 47. regimente pešadije

(poziv 3534/P od 29. sept. tek.)

P. M. 52

Radi ravnanja te Komande, izvještava se daje Komanda Trupa Crne Gore odredila, da oružje koje se nalazi u oružnici Komande Mjesta Danilovgrad, imaju ostati na raspoloženje mjesne nacionalne milicije Danilovgrada, te sa stvaranjem IV bataljona Odreda, ima se izvršiti organizovanje ljudstva već naoružanog, a ne regrutovanjem novog ljudstva.

Prema gore navedenom, nadalje, nikakvo traženje municije nemože uslijediti za navedeni bataljon; jer se radi o jedinicama formiranih od elemenata već snabdjevenim oružjem i municijom: -

19-X-
Komanda narodne vojske
Crne Gore i Hercegovine
Glavni štab
Broj 2541
11. novembra 1942. god.
Man. Oštrog

General komandant
(Francesko Zani)

M. P.

Po prijemu k znaju u
A K T A
Komandant pukovnik,
B. Stanišić

Arhiv VII, Ča, k. 148, reg. br. 46/1,
Zbornik XIV, I, str. 895.

BR. 7

DEVETNAEST HILJADA ČETNIKA POD ITALIJANSKOM KOMANDOM

Predlog koji je general Roata predao generalu Leru u Rimu 3. januara 1943. po odobrenju i ovlašćenju maršala Kavalera.

Izveštaj za Nj. Eksel. generala Lera

- 1) - Pod italijanskom komandom ima 19.000 "četnika" grupisanih u bande.
Od ovih:
 - 3.000 duž žel. pruge Ogulin - Vrhovine.
 - 8.000 između Gračac i Knin.
 - 8.000 u Hercegovini.
- 2) - Severna grupa, koja je mala, ne izaziva naročitu zabrinutost, ali ne sme da bude razoružana u prisustvu drugih grupa zato da bi se izbeglo prerano alarmiranje ovih.
- 3) - Sto se tiče razoružavanja ostalih dveju grupa preporučuje se poseban metod.
Ako ostavimo ove grupe u oblastima u kojima se sada nalaze i odjednom im naredimo da polože oružje, u tom slučaju možemo biti sigurni da će masu, koja složno bude pružila otpor potpomoći mesno pravoslavno stanovništvo i da će se ona pridružiti partizanima.
- 4) - Stoga je bolje:
Za vreme operacija na severa ostaviti centralnu četničku grupu i deo hercegovačke grupe da dejstvuju protiv partizana zone Glamoč - Livno.
Partizani će u tom slučaju pretrpeti gubitke pošto će im biti sprečeno napredovanje prema severa.
Iste gubitke će pretrpeti i četnici koji, pored toga što su slabi i raštrkani, ostaće još i bez municije i daleko od svojih baza i od stanovništva.

5) - Tokom druge operacije, tj. kad se nemačke i italijanske trupe budu podelile, može se četnicima govoriti približno ovako:

"Sada je čitava teritorija oslobođena ili skoro oslobođena od partizana. Nošenje oružja od strane civilnih bandi nema više svrhe, pa prema tome ne može se više tolerisati: stoga položite oružje".

6) - U svakom slučaju, nameru o razoružanju četnika treba kriti do kraja. .

Arhiv VII, la, k. 97, reg. br. 5/2,
Zbornik XIV, 2, str. 1039

,y

BR. 8

PAVELIĆ ODOBRAVA DEJSTVA ČETNIKA IZ CRNE GORE U NDH

Šifrovani telegram

V.P. 10, 12 januara 1943/XXI

Od više komande or. sn. "Slovenije-Dalmacija" - Operativno Vrhovnoj komandi

Br. protok. 560

Još nisam primio izvještaj o gledištu OKW¹ na pitanje poznate četničke operacije protiv partizana koja je u Rimu predložena generalu Lern [Löhr-u]. Međutim, nedavna rekonstrukcija jugoslovenskog ministarstva u Londonu, kao i priznavanje četničkih vođa, znači jačanje pokušaja da se akcija Draže Mihailovića stavi rame uz rame sa akcijom partizana. Ovo najviše preporučuje gornju četničku akciju, kako bi se produbio jaz koji već postoji između ova dva pokreta. U vezi sa poznatim formacijama iz Crne Gore koje bi imale učestvovati u spomenutoj akciji, govorio sam sa poglavnikom. On je na kraju razgovora dodao: ako je s operativne strane potrebno i ako se ove formacije ne smatraju kao četničke nego kao dobrovoljačke jedinice u sastavu italijanskih snaga, neka se upotrebe u kratkom periodu, s tim da se po završetku operacije ponovo vrate u Crnu Goru. Molim da mi izvolite javiti, mogu li po ovom izdati naređenja.

General Roatta

12 jan. 1943/XXI

Arhiv VII, la, k. 3, reg. br. 6/2,
Zbornik XIV, 2, str. 1040.

¹ Nemačka Vrhovna komanda.

BR. 31

- STATUS I ULOGA ANTIKOMUNISTIČKE < :
DOBROVOLJAČKE MILICIJE

Viša k-da oruž. sn.

"Slovenija - Dalmacija" , „ , > .. . •
Komandant • V.P. .10, 13. januar 1943 - XXI

Ekselencijo,

Povodom onoga što sam imao prilike usmeno da izložim u Zagrebu, 10. tek., i kao potvrdu toga, saopštavam Vam ovo što sledi, a u vezi sa Vašom zabeleškom br. V.T. 915/42 od 24. decembra prošle god.:

- 1) - *Organizacija pravoslavne Antikomunističke dobrovoljačke milicije (M.V.A.C).*
 - Organizovana je po bataljonima, koji su formirani u skladu sa naređenjima italijanskih vojnih vlasti, koje naravno određuju i komandante.
 - Tačno je da neke formacije ponekad ističu srpske oznake i da nose delove odeće bivše jugoslovenske vojske (pošto im je do sada nedostajala druga odeća).
 - Tačno je, takođe, da neke formacije sebi dozvoljavaju ponekad manifestacije sa srpskim obeležjem (pesme - komandovanje i slično).
 - Italijanske vojne vlasti sprečavaju takve važnije manifestacije, a nameravaju da spreče i one sporedne.

U tom pogledu postupaju postepeno, kao što sam već imao prilike više puta da izložim, jer sam ubeđen da se radi o postupcima koji se mogu zanemariti u odnosu na onu bitnu činjenicu, a to je da se pomenute formacije naveđu na efikasnu borbu protiv partizana - kao što se do sada uvek dešavalo.

 - Jugoslovenska ili srpska zastava nikad nije bila tolerisana, pa nije u redu da se ona upotrebljava, bar ne u prisutnosti italijanskih jedinica ili vlasti.
- 2) - *Popuna pomenutih formacija.*
 - Kao brojučana snaga, pomenute formacije nisu pretrpele nikakvu popunu od momenta poznatih sporazuma pa nadalje. Pristupilo se samo povećanju broja obroka i piata na 3000, što je još ranije bilo odobreno kako bi se regularno uklopilo i bolje upravljalo sa 3000 ljudi koji su se već borili sa formacijama, ali - budući da nisu snabdeveni - ponekad su se odvajali radi individualnih dejstava, koja nisu bila odobrena.
 - ; - Popuna u naoružanju nije izvršena.
 - ; - Tek kada je sa Poglavnikom bilo dogovoreno da se vojno obezbeđivanje nekih zona i deonica pruge poveri pomenutim formacijama, njima je bilo dodeljeno oružje (i to većinom kolektivno, odnosno po jedinicama) potrebno za nov j zadatak. (Ista stvar je bila učinjena - istom prilikom - za hrvatske jedinice koje su ostale u Lici, u Makarskoj, u Imotskom, itd., kao i za nepravoslavnu M.V.A.C)
- 3) - *Pomoć starešinama.*
 - Italijanski oficiri koji su pored njih nemaju zadatak da im pomažu u pravom smislu te reči, već u tom smislu da im prenose naređenja nadležnih italijanskih vojnih vlasti, da obezbeđuju njihovo izvršenje i da nadgledaju njihovo držanje.

- 4) - *Hapšenja.*
- **U pogledu hapšenja spomenutih u zabelešci na koju odgovaram, naredio sam istragu.**
- 5) - *Oficiri - Srbi i Crnogorci.*
- U skladu sa preuzetom obavezom, kao što je poznato, ova komanda je pristupila udaljavanju iz pomenutih formacija oficira o kojima je reč.
 - Može biti da i neki od onih koji su ih smenili, mada okvalifikovani kao Hrvati (činjenica o kojoj italijanske vojne vlasti nisu uvek u stanju da procenjuju), budu Srbi ili Crnogorci.
 - Pristupiće se novom proveravanju.
- 6) - *Formacije koje su se prebacile iz Hercegovine u zonu 18. arm. korp.*
- Do toga je došlo iz poznatih razloga, uz prethodno odobrenje Poglavnika. U pitanju je oko 3.000 ljudi iz Hercegovine.
 - Nije isključeno da se među njima nalazi i poneki Crnogorac; ali u takvom slučaju radi se o licima koja su još odavno bila u Hercegovini, u formacijama koje su prebačene. Do sada još nijedna crnogorska formacija nije prešla na teritoriju Armije.
 - Ne predviđa se drugi priliv formacija iz Hercegovine na teritoriju 18. arm. korp. Nije predviđeno prebacivanje pravoslavnih formacija M.V.A.C. iz drugih zona u Liku.
- 7) - *Držanje formacija koje su stigle iz Hercegovine.*
- Tačno je da su neki pripadnici ovih formacija učestvovali u manifestacijama protiv hrvatske vlade. Italijanske vojne vlasti odmah su preduzele mere da ih prekinu.
 - Nije poznato da su pomenuti pripadnici demonstrirali protiv Italije. U svakom slučaju, ne bismo im pridavali značaj, pred bitnom okolnošću, koja je već planirana, da se oni bore rame uz rame sa hrvatskim i italijanskim trupama protiv partizana.
- 8) - *Prepuštanje zona ili mesta pomenutim formacijama.*
- Nikad se nije ni pomišljalo da se pomenutim formacijama prepusti civilna ili uprana vlast u zonama ili mestima koje italijanske ili hrvatske trupe napuste. Jedan proglas u tom smislu, koji je na svoju ruku istakao u Gračacu jedan lokalni komandant, odmah je bio povučen i ukinut.
 - Radi se, međutim, o tome da se odbrana i vojni nadzor u određenim zonama i mestima koja više nisu posednuta italijanskim ili hrvatskim trupama poveri izričito određenim formacijama M.V.A.C. Ovo je bilo dogovoreno uz pristanak Hrvata, da bi se izbeglo da pomenute zone ili mesta posednu partizani.
 - U svakom slučaju ova komanda razmatra pitanje da se i 3000 ljudi koji su prebačeni na teritoriju 18. arm. korp. vrati u Hercegovinu, čim to bude moguće.
- 9) - *Ispadi u zoni Vrlika, Knin i Drniš.*
- U toku su stroge istrage. Biće preduzete odgovarajuće mere.

U pogledu zahteva izloženog na margini zabeleške o kojoj raspravljam, saopštavam:

- a) - Pristupiće se - kao stoje već rečeno - novom proveravanju oficira.
- b) - Crnogorci, za koje je predviđeno da se eventualno angažuju u zoni Armije, ne mogu se smatrati "četnicima".

Radi se o lokalnim jedinicama, koje je italijanski Guvernerat Crne gore odavno formirao od crnogorskih nacionalista - dobrovoljaca, koji su se hrabro borili protiv partizana, a koji su sada slobodni da dejstvuju drugde, pošto na onom području vlada mir.

- Kao što je nedavno bilo dopušteno, neke od tih formacija biće upotrebljene, samo u slučaju potrebe, na južnom delu armijskog područja, pod našom komandom, ne pripajajući ih lokalnoj M.V.A.C., u borbi protiv crnogorskih partizanskih formacija. Čim se operacije završe, biće vraćene u Crnu Goru.
- c) - Izdata su dalja naređenja kako bi se sprečile protivhrvatske provokacije pravoslavnih formacija M.V.A.C.
- d) - Već su preduzete mere u željenom smislu.
Molim vašu ekselenciju da primi izraze mog visokog poštovanja.

General
Mario vitez Roata

Arhiv VII, la, k. 313, reg. br. 40/4,
Zbornik XIII, 3, str. 32-35

BR. 10

ČETNICI U SASTAVU ITALIJASNKIH SNAGA U OPERACIJI "VAJS" ,

Šifrovani telegram

Viša komanda oružanih snaga
"Slovenija - Dalmacija"
operativno odeljenje
Br. 733
Stiglo: 15.143/XXI

^
Od Vrhovne komande
Višoj komandi oruž. snaga "Slov.-Dalm."
Guverneratu Crne Gore

Br. 20181

Odgovor na akt 560, od 12. januara, Više komande or. sn. "Slov i Dalm."

Odobravam privremenu upotrebu za operacije "Weiss", dobrovoljačkih odreda Crnogoraca koji su uključeni u sastav italijanskih snaga, prema onome što je postignuto sporazumom između ekselencije Roatte i Poglavnika.

Molim dami, u vezi s tim, pošaljete vijesti o direktnim sporazumima između Više komande or. sn. "Slov. - Dalm." i Vlade Crne gore.

Spomenuti dobrovoljački odredi trebalo bi da se povrate u Crnu Goru po završetku operacija

Ugo Cavallero 20301401

Viša komanda oruž. snaga "Slov. - Dalm." V.P. 10
15 januara 1943.
Dešifrovao por. *Fortina*

Arhiv VII, Ia, k. 3, re.br. d/13,
Zbornik XIV, 2, str. 1041.

BR. 11

NAORUŽAVANJE I OPREMANJE ČETNIKA ZA
UČEŠĆE U OPERACIJI "VAJS"

Šifrovani radiogram
DCL.

! < ;
- . ' ,

Datum i čas
otpreme
prijema 18.1.1943.

Viša komanda oružanih snaga
"Slovenija - Dalmacija"
Operativno odeljenje
Br. 911
Stiglo: 18. 1. 1943/XXI

Od gubernatora Crne Gore
Intendanturi Superslode
i, na znanje:

Superslodi - operativno odeljenje
Šestom arm. korpusu
Komandi trupa Crne Gore

Br. 327 op.

17 januara 1943

U vezi s obavještenjem 366 i C.M./1319-2.

Poznate formacije Crnogoraca, u polasku, imaju jačinu od 4000 ljudi, od kojih 2000 naoružanih jugoslovenskim puškama "Mauser", kalibra 7,9 i 500 naoružanih italijanskim puškama.

Molimo tu intendanturu da naredi snabdijevanje sa još 1500 pušaka i 50 puškomi-traljeza i 10 minobacača od 81 sa odgovarajućom municijom.

Isto tako je potrebno predvidjeti snabdijevanje municijom 2500 pušaka, koje se već dijele. Ukazujem Višoj kdi za "Slov.-Dalm." na potrebu artiljerijske podrške, čija intervencija mnogo utiče na borbenu sposobnost nacionalnih formacija.

Isto tako treba predvidjeti davanje materijala, signalnih pištolja, signalnih platna, 20 serija topografskih karata 1:100.000 zone dejstva.

Kuhinjski materijal koji će dostaviti ta *intendantura* zajedno sa onim koji je dodelila Komanda crnogorskih trupa, dovoljan je za potrebe formacija. Ali bi trebalo da ih

Intendantura Više kde za "Slov.-Dalm." snabdije sa 2000 porcija i 3000 čuturica, jer ih crnogorske trupe nemaju.

Crnogorski nacionalisti polaze s jednim ćebetom i jednim šatorom za svakog čovjeka i osnovnom količinom sanitetskog materijala.

Formacije ne (kažem ne) raspoložu transportnim sredstvima i ne (kažem ne) nose sobom težu spremu osim određene količine kuhinjskog materijala kojim su ih snabdijele trupe Crne Gore.

Ljudstvo je snbdjeveno hranom samo za dane putovanja vozom.

Stoga bi trebalo obezbijediti u Jablanici postavljanje baze za snabdijevanje hranom, drvima, municijom i pobrinuti se za transportna sredstva u vezi sa planiranim operacijama.

Očekujem potvrdu prije no što počne upućivanje, kako bi se izbjegla kriza pozadinskog snabdijevanja.

Naknadno ću saopštiti druge podatke u vezi sa sastavom i ustrojstvom odnosnih formacija.

General Pirzio Birali

Arhiv VII, la. k. 3, reg. br. d/13.
Zbornik XIV, 2, str. 1042-1043.

BR. 12

ITALIJANSKI OFICIRI NADZIRU ČETNIČKE KOMANDANTE

21. januar 1943.

Komandi Superslode
Obaveštajno odeljenje

V.P. 10
fl[oata]

Predmet: *Cetničko-crnogorske operacije*

Stigavši u Split 16-og o.m., stupio sam u kontakt sa Štabom XVIII arm. korp. i sa kapetanom Bergincom (Berghinz), a zatim posle telefonskog saopštenja pukovnika Zanusija (Zanussi), otišao sam 18-tog tek. u Dubrovnik, radi prikupljanja podataka u vezi sa potrebama u oružju, municiji i materijalu za crnogorske formacije, kao i da bi preneo neka saopštenja Štabu VI arm. korp., za račun pukovnika Barbero, u pogledu operacija koje treba izvesti. Avion nije mogao da se spusti u Dubrovniku, pa sam se iskrcao u Kotoru, odakle sam redovnim putem stigao u Dubrovnik 19-og t.m.

Pošto sam se uverio da je Intendantura Superslode izdala naređenje da se neposredno u Kotor uputi materijal potreban Crnogorcima, 21 -og t.m. sam pošao za Split.

Komanda VI arm. korpusa vrlo ozbiljno razmatra četničko-crnogorski operativni ciklus, pa je preduzela racionalne i korisne mere da bi obezbedila uspeh operacije. Ovo se ne može reći i za Štab XVIII korpusa, koji gleda na operaciju sa velikim skepticizmom, bilo što je angažovan u drugim operacijama, pa smatra da nema potrebna sredstva da eventualno podrži akciju grupe Bačović, bilo što nema poverenja u mogućnost ove grupe, ukoliko bude angažovan u akciji širih razmera. Štab XVIII korpusa namerava da pošalje grupu Bačović bez naših oficira za vezu i bez sigurnih sredstava za vezu. Jedina korisna mera koja je do danas preduzeta jeste poveravanje komande nad formacijama M.V.A.C. generalu Đanuci (Gianuzzi), za koga mi kažu da je vrlo energičan i sposoban.

Komanda VI korpusa preduzela bi sledeće mere ukoliko ih Komanda XVIII korpusa bude odobrila:

a) Formacije koje učestvuju u operaciji:

Komandant: puk. Bajo Stanišić (prikazali su mi ga kao vrlo pogodnu ličnost).
1. Borbena grupa od 4 bataljona = 2550 oružanih ljudi.
2. Borbena grupa od 3 bataljona = 1650 oružanih ljudi.
1 bataljon bosanske M.V.A.C (potreban je, jer su njegovi pripadnici odlični poznavaooci terena).

b) Pri crnogorskoj komandi nalaziće se:
Ppuk. Konsle (Console) - komandant M.V.A.C. VI korpusa.
2 oficira - tumača
1 oficir - radio-telegrafista
1 oficir - lekar
Pri formacijama:
1 oficir za vezu pri svakoj grupi bataljona
1 oficir za vezu pri svakom bataljonu.

c) Artiljerija za podršku:
Dve tovarne baterije neposredno podređene ppuk. Konsle.

d) Veze:
Mreža radio-telegrafskih veza u prvoj fazi će se oslanjati na Jablanicu i Prozor, a u drugoj fazi na Mostar.

e) Linija operacija:
U prvoj fazi: Jablanica - Prozor.
U drugoj fazi: Mostar - Posušje - Tomislavgrad (kada formacije budu dostigle ovo poslednje mesto).

f) Snabdevanje:
VI korpus ne može da vodi sobom komoru i o tome je izvestio Guvernorat Crne Gore; međutim, obezbediće snabdevanje putem auto-kolona, duž operativnih pravaca

Početak premeštanja železnicom:

Na dan 25.t.m.: koncentracija svih formacija u Jablanici predviđena do 28. januara. Komanda VI korpusa smatra da će biti korisno da se operacija vrši po sledećem planu:

a) Premeštanje od Prozora za Tomislavgrad;
b) Početak pokreta za Livno tek kada Hercegovci budu u stanju da krenu od Bos. Grahova ka Livnu.

22. januar 1943.

Jutros sam iz razgovora sa ekscelencijom Spigom, generalom Pjaconijem (Piazzoni) i generalom Đanucijem (Gianuzzi) koji je došao iz Knina na nekoliko sati, stekao utisak da se gledište komande Armijskog korpusa radikalno izmenilo. Dogovoreno je da se grupi Baćović ustupi izvesna količina potrebnog materijala, između ostalog 10 minobacača od 81 mm i dva topa od 75 mm; bilo je govora o eventualnom dodeljivanju oficira za vezu, lekova i radio-sredstava. S obzirom na raspoloživost u oružju i municiji, moguće je obezbediti grupi Baćović potrebnu vatrenu moć. Saglasno sa gen. Đanucijem koji vrlo dobro poznaje situaciju, preporučio sam da prema lokalnim četnicima popa Đujića ne treba biti široke ruke, jer oni bar za sada, dok se ne reorganizuju i ne očiste, ne ulivaju mnogo poverenja. Baćović ne traži transportna sredstva; služiće se komorom i kolima prikupljenim u oblasti Knina.

U štabu Armijskog korpusa vlada neki skepticizam u pogledu mogućnosti razvoja planiranog operativnog ciklusa; smatra se da će grupa Baćović naići na jak otpor i da

neće moći da dostigne Livno. Četnici se, međutim, razmeću velikom sigurnošću. U stvari, kao što mi je potvrdio gen. Đanuci, radi se o solidnim ljudima, dobro obučanim i pod dobrom komandom. U drugoj fazi nedavne akcije u Gračacu, u cilju ponovnog okupiranja tog mesta koje su partizani iznenada zauzeli, Hercegovci su se vrlo dobro borili u sadejstvu sa jednim našim bataljonom cr. košulja.

Generalnu probu stvarnih mogućnosti grupe Baćović imaćemo ovih dana jednom akcijom na Vrliku, koju četnici veoma žele.

Sutrašnji dolazak pukovnika Zanusija u Split upravo je kao poručen, jer će poslužiti za otklanjanje poslednjih sumnji i za definitivno utvrđivanje operativnog plana, koji zasad nije sasvim jasan. Jednu od najvećih teškoća predstavlja naređenje da se spreči susretanje grupe Baćović sa crnogorskom grupom, iako obe grupe treba da odu prema Hercegovini. Na osnovu utisaka stečenih u kontaktu sa štabom Armijskog korpusa i sa četničkim vođama Jevđevićem, Baćovićem i Katanićem, smatram za korisno da dam kratak pregled situacije:

Generalnu probu stvarnih mogućnosti grupe Baćović imaćemo ovih dana jednom akcijom na Vrliku, koju četnici veoma žele.

Sutrašnji dolazak pukovnika Zanusija u Split upravo je kao poručen, jer će poslužiti za otklanjanje poslednjih sumnji i za definitivno utvrđivanje operativnog plana, koji zasad nije sasvim jasan. Jednu od najvećih teškoća predstavlja naređenje da se spreči susretanje grupe Baćović sa crnogorskom grupom, iako obe grupe treba da odu prema Hercegovini. Na osnovu utisaka stečenih u kontaktu sa štabom Armijskog korpusa i sa četničkim vođama Jevđevićem, Baćovićem i Katanićem, smatram za korisno da dam kratak pregled situacije:

- Četničko-crnogorska operacija može vrlo dobro da uspe ako Stab XVIII korpusa, koji upravlja operacijama, održi vezu sa obe grupe obezbeđenjem radio-veze, naročito sa grupom Baćović.

- Lokalni četnici kao što je već bilo poznato, ne vrede mnogo, sem kad bi gen. Đanuci uspeo da ih za kratko vreme reorganizuje, uklanjajući sumnjive elemente; bilo bi dobro da na njih suviše ne računamo pri okupaciji zone Gračac - Otrić - Zrmanja.

- Prava je šteta što Hercegovci ne mogu da se zadrže u zoni; samo grupa Baćović mogla bi da obezbedi okupaciju gore pomenute zone, obrazujući efikasan zaštitni pojas ispred naših garnizona u Dalmaciji. U pogledu ovoga nema šta da se radi. Hercegovci žele da se što pre vrate u svoju zonu.

Brodom koji polazi sutra pre podne šaljem u Sušak kapetana Berginca. Kao što sam već znao, Berginac je izvanredan čovek, koji je mnogo učinio u ovom periodu. Potporučniku Galeno daću precizna uputstva, preporučujući mu naročito da sluša, posmatra i malo da govori; danas je situacija izmenjena, jer je M.V.A.C. čitavog XVIII arm. korpusa poverena jednom odličnom generalu, a najkrupnija pitanja su rešena. Možda neće biti potrebno da se Galeno još dugo zadrži u zoni, još i zbog toga što neće moći efikasno da doprinese svojom obaveštajnom aktivnošću, jer još nije orijentisan o političkoj i vojnoj situaciji.

Sutra očekujem pukovnika Zanusija u Splitu; za dalje pokrete ravnacu se po uputstvima koja budem dobio.

Ed. T. Grinjolo
[Ed. T. Grignolo]

BR. 13

ČETNICI U OPERACIJI "VAJS" POD KOMANDOM
ITALIJANSKIH OFICIRA

KOMANDA 18. ARM. KORPUSA
Operativno odeljenje

Poverljivo

Prot. br. 1111/Op.

V.P. 118, 22. januar 1943 - XXI

Predmet: Operacija M.V.A.C - operativna zapovest
br. 1 - karta razmera 1 : 500.000 - sekcija
Sarajevo - izdanje 1935

6 priloga

Komandantu peš. div. "Bergamo" - V.P. 73 (2 kopije)
(za njega i za Štab M.V.A.C. "Knin")¹
Komandi 6. arm. korpusa - V.P. 39 (2 kopije)
(za nju i za Štab M.V.A.C. "Prozor")
Komandantu Artiljerije 18. arm. korp. - *Sedište* (1 kopija)
Komandantu Inženjerije 18. arm. korp. - *Sedište* (1 kopija)
Komandantu Vazduhoplovne grupacije (pril. 5 izostavljen) Mostar
(1 kopija) i na znanje:
eksel. komandantu oruž. sn. "Slovenija - Dalmacija"
(2. armija) - V.P. 10 (1 kopija)
Komandi peš. div. "Sasari" (prilog 3-5 izostavljen)
V.P. 86 (1 kopija).
Komandi Taktičkog vazduhopl. Superslode (pril. 5)
V.P. 10 (1 kopija)
Komandi Vazduhoplovne grupacije *Zadar* (1 kopija)

U vezi sa telegramom 771/op. od Komande Supersloda od 16. t.m. za ustanove
kojima je upućen:

- 1) - *Formacije M.V.A.C.* - hercegovačke i crnogorske, pod našim zapovedništvom,
dejtvovaće uskoro u centralnoj oblasti Dinare. U dejtstvima neće učestvovati
lokalna četnička M.V.A.C.²
Predviđa se da će operacija trajati 15 dana.
- 2) - *Cilj operacije:* očistiti gore navedenu oblast od partizanskih formacija, a naročito
zone Livno, Tomislavgrad i Glamoč.

Dejstvovaće:

- *sa zapada:* hercegovačke formacije, pod komandom generala Đanuci (Grupacija
"Knin"); hercegovački komandant major Baćović;
- *pravac:* Knin - Bos. Grahovo - Priluka;
- *so istoka:* crnogorske formacije, pod zapovedništvom itahjanskog komandanta

¹ Odnosi se na četnike iz istočne Bosne i Hercegovine, pod komandom Petra Baćovića.

² U pitanju su četnici Dinarske četničke divizije, pod komandom popa Mancia Đuljca.

grupacije (Grupacija "Prozor"), kad odredi Komanda 6. arm. korp.;
Crnogorski komandant puk. Stanišić;
- pravac: Prozor - Tomislavgrad - Livno;
- ni jedna italijanska jedinica iz sastava ovog arm. korpusa neće sudjelovati u
dejtstvima Hercegovaca.

Molim Komandu:

- 6. arm. korpusa:
- da što hitnije soapšti ime komandanta Grupacije "Prozor";
- da preduzme korake za formiranje komande te grupacije;
- da izvesti da li će njegove jedinice sadejstvovati u akcijama Crnogoraca;
- peš. divizije "Bergamo"
- da preduzme korake za formiranje štaba Grupacije "Knin".

3) - *Operativni plan*

- u prvoj fazi treba da dostignu:
- Hercegovci: Bos. Grahovo,
- Crnogorci: Tomislavgrad

- u drugoj fazi da se brzo prebace:

- Hercegovci u Priluku i na prevoj Korićna (**na putu Livno-Glamoč**)
- Crnogorci u Livno;
- očistiti okolne zone i izbiti do Glamoča.

Na osnovu gore izloženog, komandanti grupacija "Knin" i "Prozor" utvrdiće, u dogovoru sa majorem Bačovićem i pukovnikom Stanišićem, način izvršenja zadataka iz prve faze i staraće se za njihovo izvršenje.

4) - *Situacija neprijatelja* (vidi prilog br. 1)

5) - *Organizacija i junkcionisanje komande; italijanski komandni kadar zu hercegovacke i crnogorske četničke odrede:* (vidi prilog br. 2)

6) - *Organizacija pozadinskih baza:*

Formiraće se:

- za Hercegovce: jedna pozadinska baza u Kninu, staranjem peš. div. "Bergamo". Tamo će biti smeštena sredstva za pojačanje, municija, hrana, gorivo;
- za Crnogorce: jedna pozadinska baza koju će formirati Komanda 6. arm. korpusa, u mestu koje pomenuta komanda bude smatrala za najpodesnije.

7) - *Sredstva za pojačanje*

- za Hercegovce: ona koja je ova komanda već dodelila putem posebnog naređenja;
- za Crnogorce: ona koja bude dodelila Komanda Supersloda.

Podrazumeva se da će Hercegovcima biti raspodeljena artiljerijska oruđa, minobacači, ručne bombe i razna municija tek kad bude počela operacija. Do tog trenutka treba da ostanu u pozadinskoj bazi u Kninu.

8) - *Avijacija*

- letacke jedinice Vazduhoplovne grupacije "Mostar" stoje na raspolaganju spremne da dejstvuj u prilog obe grupacije;

- u slučaju prepreka usled atmosfernih prilika i neupotrebljivosti aerodroma u Mostaru, sadejstvovalaće odgovarajuće jedinice Vazduhoplovne grupacije "Zadar"-
- komandanti kolona ovlašćeni su da traže neposredno od aviona koji nadleće njihovu teritoriju dejstvo na ciljeve za koje je neposredno zainteresovana odnosna kolona.

12) - Nije isključeno da se operacija, koja je predviđena pod brojevima 2-3, ne izvrši u celini, već da bude ograničena na parcijalna dejstva:

- Hercegovaca, pod našom komandom, na Bos. Grahovo, a zatim brzim i dubokim prodorima prema Srbu, Drvaru, Livanjskom polju;
- Crnogoraca, pod komandom 6. arm. korp., na Tomislavgrad, a zatim prema Livnu. v
Ovo za sada važi samo za orijentaciju.

13) - *Službe:*

- za Grupaciju "Knin": posebna naređenja;
- za Grupaciju "Prozor": od 6. arm. korp.

Sa hercegovačkim starešinama već je dogovoreno da će za transport oružja, materijala i dotacija koje idu za njihovim kolonama, koristiti tovarna grla, kola i druga sopstvena sredstva. Imati u vidu da je put Stanica - Bos. Grahovo toliko oštećen da ga nije moguće popraviti u toku operacije.

14) - *Uputstva:* (vidi prilog br. 6) -
Potvrditi prijem najbržim sredstvom.

...

:

Komandant arm. korpusa
general
Umberto Spigo
Spigo

Prilog br. 2 dopisu br. 1111/op.
od 22. jan. 1943 - XXI

ORGANIZACIJA I FUNKCIJA KOMANDNOG KADRA
FORMACIJA M. V. A. C.

- 1) - Pri svakoj komandi italijanske grupacije ("Knin" - "Prozor") treba ustanoviti grupu oficira za vezu, Hercegovaca odnosno Crnogoraca, koje će odrediti:
 - Komanda 6. arm. korp.: za komandu Grupacije "Prozor";
 - Komanda peš. div. "Bergamo": za komandu Grupacije "Knin".Pomenute grupe oficira za vezu saradivaće sa italijanskim komandantima grupacija i staraće se za prenošenje naređenja komandantima kolona.
- 2) - Ova komanda nije predvidela da u operaciji učestvuju jedinice ili pojedini italijanski vojnici 18. arm. korpusa; u svakom slučaju, s obzirom na stav Komande Superslode, izložen u dopisu 76/Tr. i telegramu 771 od 15-og odnosno 16. tek., treba preduzeti mere:
 - a) da se, kad bude potvrđena naredba, "grupe za vezu" upute komandama četničkih kolona (pored rukovodioca grupe i osoblja za vezu, grupa treba da ima

oficire šifrante, tumače, agente za vezu, pomoćnike).

Ukoliko pomenute grupe budu upotrebljene za šifrovana saopštenja između komandi grupacija i formacija M.V.A.C., treba upotrebiti, umesto šifrnika "Bjanko" [Bianco], šifrnika "DIS", koji će u tom slučaju razdeliti:

- *Komandama 6. arm. korpusa*: grupama za vezu pri crnogorskim formacijama;
- *Komanda peš. div. "Bergamo"*: grupama za vezu pri hercegovačkim formacijama.

Da bi se obezbedila tajnost naših šifrnika ("Goito" i "Dis"), grupama za vezu *zabranjeno je šifriranje depeša koje nisu redigovali italijanski oficiri.*

b) Komandni kadar formacija M.V.A.C. treba da bude od naših oficira.

Ukoliko Komanda Superslode bude potvrdila naredbe iz citiranog telegrama br. 771, takvo ustrojstvo treba da bude zastupljeno do maksimuma, a ljudstvo treba da bude energično i da poznaje navike hercegovačkih i crnogorskih M.V.A.C. Za formiranje grupa za vezu i ustrojstvo formacija M.V.A.C. staraće se:

- *Komanda 6. arm. korp.*: za crnogorske formacije. Nema prepreke da se 6. am. korpus, ukoliko smatra za potrebno, pridržava odredbi Superslode i da bez odlaganja pristupi formiranju "grupa za vezu" i ustrojstvu crnogorskih jedinica. Umoljava se da izvesti o postupljenom.
- *Komanda peš. div. "Bergamo"*: za hercegovačke formacije, uzimajući ljudstvo iz komandnog sastava lokalnih formacija M.V.A.C (popa Dujića) i iz Divizije.